

400 Lib. IV. P. II. Persecutiones, & Marty.

plicitus morbo, cùm vitæ tædio sibi mortem afferre tentasset.

C A P. VI.

De aliorum Imperatorum persecutionibus in Ecclesiam.

*Antoninus
Pius.*

*S. Justin.
S. Irenæ.*

Rup.

*Gentilium
in Christia-
nos furor.
Baro.*

Rup.

N

R

Dexter.

*Multi
tunc in
Hispania
Martyres.*

Rup.

Bivar.

*Vehement:
excitata
persecutio
ab Aurelio,
& Lucio.*

*Innumeris
tunc Marti-
res.*

1371 Antoninus Pius adoptatus ab Adriano imperium tenuit, quod pacem refovere, quam bello proferre maluit, tanta virtute ac bonitate, ut exempla omnia superarit. Ingens eo tempore incrementum Christianæ religionis, ut scribunt Justinus Martyr dialogo cum Tryphone, Ireneus lib. 1. cap. 3. & alii, qui eodem ferme saeculo floruerunt. Verum, quod plus res Christiana vigebat, eo etiam plus Gentilium in Christianos concitatabant invidia, & persecutio: & quamvis nullo alio speciali edicto religio nostra vetaretur, nihilominus mille circumventi Christiani calumniis frequenter à Judicibus extremo supplicio damnabantur. Pro Christo tunc caesi sunt Romani Pontifices Sixtus, & Thelephorus, cum quo ali permuti martyrio coronati sunt. Ut enim Baronius recte observat tom. 1. ad ann. Christi 154. saeviit acerbè nimis illis temporibus Gentilium in Christianos furor: nam præter illos, quorum memoria exedit, repertuntur itidem alii effecti Martyres, non solum Romæ, sed in reliqua etiam Italia, & in Oriente etiam complures. Pergami in Asia, Pergæ in Pamphilia, Heracleæ, Apameæ, Damasci, & alibi: de quibus in Martyrol. Romano. Sed longè majorem esse putat eorum numerum, quorum injuria temporum, & naufragio scripturarum memoria perire. In hac Ecclesiæ vexatione Hyginus Papa martyrio affectus est.

1372 De Martyribus in nostra Hispania sub Antonino Pio, agit Flavius Dexter ad ann. Christi 139. & sequentes. Sancti Facundus, & Primitivus ex Cœa urbe Gallæciae pro Christo sunt interfecti, superatis immanissimis tormentis, de quibus ibi Bivarix ex antiquis monumentis. Concordiae in Lusitania, quæ nunc Besulci dicitur, Donatus, & socii martyrium subiere; ejus socios fuisse octo, Romanum Martyrolog. notat. Toleti in fidei causa caesa est S. Marciana filia Carelli Reguli Lusitanæ. Blandæ in Hispania patiuntur S. Martyres Bonosus, & Maximianus. Cartagine Hispanæ Modestus, & Julianus. Interamni in Hispania (nunc dicitur Benavente) Dominica Virgo cum sororibus Martyres effectæ. Lege Bivarium in notis ad Dextrum.

1373 Sublato Antonino, imperium caperunt M. Aurelius Antoninus, & Lucius Verus, quos vivente, ac jubente Adriano adoptaverat Antoninus. Vehementem in Christianos excitauit persecutionem novo, ut multi exsuffiant, edicto: erant enim nostræ infensi religioni, & maxime idolatriæ detiti. Unde multi Christianorum greges ubique mactati. Romæ Justinus ex Philosopho Christianus, cum senatu, ac Cœsaribus Christianorum Apologiam tradidisset, martyri palmam defensæ religionis præmium tulit: unâ cum sociis. Multos etiam alios martyrio nobilitatos esse constat ex actis S. Pra-

xedis, quæ à S. Pastore habentur conscripsa: *Pastor.*

*Facta est persecutio magna Christianorum, ut traherentur ad idolorum culturam, & multi martyrio coronati sunt. Paulus est quoque Pius Papa; ac deinde successor ejus Anicetus. Nec non Polycarpus Smyrnensis Episcopus carnificis ferro transfixus est, quod ejus sanctitati flamma parcerat. Cum quo ali multi interfecti pro Christo sunt. Saeviente in dies magis persecutione, martyrum subiere Gervasius, & Protasius; item S. Felicitas cum filiis septem. In Gallicis ferali Imperatorum edito Christiani complures occisi sunt, inter quos Lugdunenses Martyres excelluerunt, præfertim Photinus, Episcopus, Atralus, Alexander medicus; ac tune primum (ait Severus lib. 2.) intra *Severus.* *Galilias Martyria visa, serius trans Alpes Dei Religione suscepit. Complures alios sub hac persecutio recentet Martyres Baronius: qui ad ann. Christi 179. obseruat, novis criminationibus, eujuque ferme Civitatis Populum incitatum, confusa in Christianos capitibus judicia clamore, ac tumultu peregrisse. Immane quantum in Christi gregem nova hac conspiratione saevitum est. Extant apud Eusebium lib. 5. cap. 1. Viennensis Ecclesiæ, ac Lugdunensis ad Asianas Epistolæ, quibus suorum civium pro Christo certamina recentent. Hoc eodem saevientis procellæ imperii sublatu est Soter Pontifex Romanus martyrio coronatus.**

1374 De hac persecutione agens Flavius Dexter, scribit ad ann. Christi 165. & sequentes: *Plurimi in Gallia, Hispaniaque ob Plures in Christi nomen interfecti. Qui vero in Hispania pro Christiana Religione occubuerint, non constat. Cum tantopere floraret Christi Fides apud Hispanos, multi recte arbitrantur, eorum complures martyrio fuisse affectos. Cujus rei argumentum est quod Aurelius Prudentius scribit in Hymno sacro de Cœsarugustanis Martyribus; videlicet non solum in una, vel altera persecutione multos fuisse in Hispania coronatos martyrio, sed in omnibus.*

*Nec furor quisquam sine laude nostrum
Cessit, aut clari vacuis cruxis,
Martyrum semper numerus sub omni
Grandine crevit.*

1375 Mortuo jam Lucio Vero, ac deinde M. Antonino, huic suffectus est ejus filius Aurelius Commodus Antoninus; Domitiano, & Neroni similius quam patri: libidine, *Aurelius
Commodus.*

sævitia, avaritia, levitate, & Imperatore indignis artibus insignis. Nihilominus tamen sub hoc Imperatore floruit res Christiana: ut enim Baroni ad ann. Christi 182. ex aliis observat, ulti fuit sanguinis Christiani: nam ejus iussu quandiu imperavit, nullum Christianis negotium, Religionis causa, exhibendum: & vix ullus ex his, qui patre imperante urbes rexerant, aut provincias, qui que iniquissimis sententiis Christi Martyres per ludum, aut tumultum damnaverant, ejus gladium evasit: existimatur enim Martia ejus Pellex, cui Augustæ honores ferre omnes tribuunt, vel Christiana fuisse, aut Christiani nominis studioſa. Unde Romanorum ingens numerus Fidem Christianam secutus dicitur. Adhuc tamen Apollonius Christianus, & senator, cum librum de Christiana

Ecclesiæ Christianæ. Cap. VII. 401

stiana Fide scripsisset, ac senatu perlegisset, capite damnatus pro Christo est à Perennio iudice, in quem Commodus omnes imperii curas veluti exoneraverat. De quo Euseb. in Chronico & lib. 5. cap. 20. historiæ. Cum vero Commodus in eam impietatem ac demissam incidisset, ut simulachra Herculis habitu sibi poní voluerit, & Deus Hercules appellari: cumque Christiani plures isthac Commodi ludicra riderent, subannarent, ac detestarentur; ea de causa ad vanissimum principem delati martyrum subiere immanissimum. Hi fuere Eusebius, Pontianus, Vincentius, Peregrinus, & Julius Senatorii ordinis vir clarissimus.

1376 Mitto Imperatores Elium Pertinacem, qui tertio imperii mense nondum exacto, a Praetorianis militibus obruncatus est; & Julianum Didium, qui quinto mense fuit. Accedo ad novam aliam Ecclesiæ persecutionem.

C A P. VII.

De Septimi Severe persecutione.

*Crudelis
excitavit
persecutio-
nem.*

1377 Septimi Severe Didio successit, ex Africa oriundus. Crudelissimus fuit in omne hominum genus, novam ac cruentissimam excitavit aduersus Ecclesiæ Christianam persecutionem novo indictam illatamque Cæfareo edito: quæ quidem ad eos fuit grandis, tamquam immanis, ut non desuerit qui Antichristi adventum eo tempore appropinquare arbitrarentur; uti Eusebius scribit lib. 6. cap. 77. Ad Christianos divexando forsan tune primum impulit, quod cum solemnia Cœsaris peragerentur, miles quidam Christianus ad Tribunum, qui donativum militibus erogabat, accessit lauream castrensem manu gestans, quam ceteri capite: interrogatusque causam, cum Christi cultorem se esse respondisset, in carcere traditur verberibus aliquæ tormentis affectus, qui gloriosum subiit martyrium. Hinc Tertullianus, qui tunc aderat, occasionem sumpfit disceptandi variè de coronis, quæ illo aëvo interdictæ Christianis erant. Lege ejus librum de corona militis, ubi plura & pulchra ad rem: & Apologeticum cap. 35. ubi de hujus persecutionis occasione: *Propterea publici hostes Christiani, quia Imperatoribus, neque vanos neque mentientes, neque temerarios honores dicant, &c.* Atque in eo Apologeticum multa alia ad hanc persecutionem spectantia, de ingenti Martyrum strage, tormentis immanissimis, carnificina, multiplici mortis genere, & novo in foeminas supplicio, quod lenonibus traderentur.

1378 Longum esset quos haec persecutio dedit Martyres recensere: numerabo ex innumeris nonnullis. Carthagine Saturnino Proconsule necem pro Christo subiere Speratus, Narzales, Cittinus, Donata, Secunda, & Vestina, quod per genios Principum jurare abnusserunt. Victor Papa acerrimus Fidei Christianæ vindex illuftri Martyrio coronatus est Romæ. Carthaginem post Saturninum administravit Scapula, qui in Christianos deserviit, excitatum à decessore in eos bellum redintegrando. Habes Tertulliani libellum declamatorium ad Scapulam; unde hujus Proconsulis in Christianum nosse exacto, unâ cum filio. Illi vero successit P. Ildeph. de Flores de Agone Martyr.

C A P. VIII.

De Julii Maximini, & Decii persecutione.

1379 Maximinus in locum Alexandri succedit; genere Thrax, vasta corporis mole, ac prævalido robore insignis. Promiscue in omnes, maximè in Christianos senvire cæpit; ac sextam, uti vulgo computant (de quo parum euro) persecutionem, instituit. De eo Eusebius scribit lib. 6. cap. 8.

21. Maximinus propter gravem invidiam, qua contra Alexandri familiam, in qua complures fideles, & Christiani versabantur, flagrabat, acerbam persecutionis tempestatem concitat, jussitque solos Ecclesiæ præfides tanquam autores doctrina Evangelicæ neci dare. In hac persecutione Martyrium obiit Pontianus Romanus Pontifex; eique suffectus Anterus panlò post uno mense functus, eundem martyri titulum obtinuit. Innumerabiles alios martyrio coronatos sub hoc Imperatore fuisse, multi putant; ut par est credere de tam sævo, immanique Tyranno. Occiditur tandem, nondum triennio tyrannidis suæ exacto, unâ cum filio. Illi vero successit L. Gordia-

402 Lib.IV.P.II.Persecutiones, & Marty.

C A P. I X.

De Valeriani, & Gallieni persecutione.

1381 **V**alerianus, post Æmilianum, à Se- natu Augustus appellatus, cum Gallieno filio, imperium geñit insigni Christianorum clade, quæ innumeris peperit martyrii decus. Octavam itaque, vel juxta ^{Innumeris} ^{peperit hac} ^{martyrii} ^{decus.} ^{Alexan-} ^{Dionys.} ^{Alex.} ^{Euseb.} ^{feb.} ^{ann.} ^{252.} ^{lib.} ^{6.} ^{cap.} ^{34.} Multi auctores sunt, hos Philippos Romanorum Imperatorum primo christianis fuisse initios sacris: sed tandem Decii dolo necati sunt, qui illis successit Imperator.

Baroni.

Sæva Decii persecutio.

S. Cypr.

Baro.

Martyres tunc pend infissi.

Rup.

Marc.

13.

Gordianus: postquam Philippi, Pater, & filius imperium occuparunt. Sub quibus Ecclesia Christiana floruit. Verum Alexandriæ, Magi cuiusdam snas, maxima è seditionis civibus in Christianos excitata est procella, quæ veluti præludium fuit ad Decianam, quæ mox fecuta est, persecutionem. Ea seditione, præter alios complures, qui convivit in Christum jactare abnuentes martyrio affecti sunt, Apollonia proœcta jam ætate Virgo, eadem ex causa abrepta, dentibus ad unum excusis, rogo admota, carnificis prævertit officium. Vide Baroniū ad ann. Christi 252. & Eusebium lib. 6. cap.

34. Multi auctores sunt, hos Philippos Romanorum Imperatorum primo christianis fuisse initios sacris: sed tandem Decii dolo necati sunt, qui illis successit Imperator. 1380 Decius vero ex inferiore Pannonia Augustus ab exercitu appellatus, Christianus cruorem sibi, quem in Philippis gustaverat, ingentem Christianorum edidit stragem. Nam vix dum imperium invaserat, cum federalibus editis, bellum Ecclesiæ intulit omnium, quæ rūm fuerant, aspernum. Quo factum multi putant, ut Romana Sedes post Fariani exitum, tandiū vacaverit. Huiusmodi terrore incusso, multi, dari libellis, seipso deferentes, ne vitæ, aut rei famularis jacturam facerent, Christi fidem suppliciis nondum admotis abnegarunt. Multi fugam dilapsi, inter quos Sanctus Cyprianus martyrio postea affectus primum illum belli impetum declinavit. Baroniū ad ann. Christi 253. multas ex Cypriani Epistolis recentef, ex quibus, & ipsius in Christi Martyres charitas, & totius tum rei Christianæ fatus deprehendit. At vero eorum, qui martyrii palmam adepti sunt, tantus fuit numerus, ut vel nomina recensere, nihil aliud futurū sit, quam martyrologium retexere, aut exscribere. Confuse Baroniū tom. 2. ad ann. Christi 253. & 254. ubi insigniores Martyres recentef ubique terrarum pro Christo intertemporos: in Ecclesiæ, Africana, & Romana, Alexandriæ, Palæstinæ, in Ponto, alisque in locis. Quid de Martyribus dicam, quorum memoria non extat? Fatentur omnes fuisse propemodum infinitos. Ergo altero principatus sui anno, clade à Gothis accepta, fugientem obviam palus hauſit Decium, de cuius persecutione illud revera dici meritò potuit: *Nisi abbreviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro.*

Mortuo Decio, Gallus qui limitaneis præferat legionibus Imperator ab exercitu acclamatus Volusianum filium collegam assumpit. Vix circumacto biennio, à militibus, a quibus Imperium accepérant, exitium habuerunt. Eandem Christiani populi carnificinam persecuti sunt, paulo post acceptum imperium. Itaque Cornelius Papa, & alii multi, quorum meminit Baroniū, Romæ passi sunt. Interfectis Gallo, & Volusiano, successit Æmilianus, qui intra mensem tertium cum principatu vitam amisit.

1382 Laurentium eodem in stadio sequitur, ^{Innumeris} atque adeo post sex qui mensem affequitur ^{alii Martyres.} S. Cyprianus Episcopus Carthaginensis, & clarissimum Africana lumen Ecclesiæ; qui exilio mulctatus anteua fuerat, & novi Proconsulis iussu revocatus capit is judicium subiit generose. Hujus Martyris certamen ex ejus Actis, & ex Pontio ejus Diacono qui interfuit, fusè Baroniū recentef, quem Baroniū require ad ann. Christi 261. Refert etiam innumeris alia Martyrum certamina ex Romano

Ecclesiæ Christianæ Cap. X. 403

mano. Martyrologio, aliisque probatis actis: sæviit quippe hæc persecutio in omnes ferè totius orbis provincias, in quibus Christianum nomez florebat. Ad hanc persecutionem spectant trecenti Martyres apud Carthaginem, de quibus Martyro. Roman. die 24. Augus. Clarissimi tunc effulserint Martyres duci *Maria candida*, qui in fornacem calcariam incensam sele rapidissimo cursu conjecterant, impellente divino spiritu, & hoc supplicium illis Praefide intendente; atque igne succensi, calceque permixi appellati sunt massa candida. Vide S. Augus. serm. 112. de diversis, & Prudentium hymno 13. Hispaniam nostram in hac persecutio- ne, suo martyrio illustrarunt non pauci: quorum meminit Flavius Dexter ad ann. Christi 265. & sequentes: Viana in Gallaecia passi sunt *Theophilus, Saturninus, & Revocata Virgo*. in Lusitania S. Celerina Tarraconæ in Hispania *Eulogius, Fructuosus, & Augurius*. Carthagine in Hispania *Hercilius, & Zosimus, & Hippolytus* cum aliis. Vide Baroniū to. 2. ad an. 262.

1383 Denique Valerianus effusus Christiani sanguinis poenas dedit, beilo Persico à Sapore Persepoli Rege virtus, captuque, apud quem miserabil servitute consentuit. Adeò nulla maiestas est ab ultimo etiam ludibriata. Gallienus vero paterno doctus exemplo, pacem otiumque Christianis reddidit. Sed dolo tandem interfactus. Successit Claudius, plaudente Senatu; Christianorum quidem hostis: nam Roman veniens, insigni de barbaris parta Victoria, sævire in Christianos capi; supplicioque addixit, quod Christiani essent, *centum amplius una cum Cyrrilla*, cuius mater Tryphonia juniors Decii uxor. Edixit quoque, ut quicumque Christi fidem proficerentur, sive in carcere hi essent, sive alibi ubi vis reperti, promiscuè, indicta causa, occiderentur. Eo edito & qui ad arenam fodiendam damnati fuerant trecenti fere numero inde eduti ac theatro clausi, militum missilibus confecti sunt. Alii præterea Martyres sub Claudio singulatum Baroniū profert ad an. Christi 270. cæterum intra alterum principatus annum morbo decepsit tyrannus hic. Quintillus succedit, qui intra mensem occiditur.

C A P. X.

De Aureliani persecutione.

1384 Imperium deinde Domitio Valerio Aureliano delatum; qui obscuro genere Sirmii editus, & inter laudatissimos principes ab ethnicis numeratus est. Belli decora, & insignia crudelitas deformavit: nam nona vel juxta alios decima, persecutione gravatus innumerabiles Martyres fecit, editio promulgato, quo Judicium sævitiae Christianos ubique versantes exposuit, ut multorum Acta Martyrum probè testantur. Legge Baroniū ad ann. Christi 273. Nobilis in primis Senatores Romæ interfecit, Baroniū Christianos fuisse, nam repletum esse tunc Senatum, Forum, atque Palatium Christiani, Tertullianus testatur in Apolog. cap. 37. Innumeris alios fidei Christianæ cultores fuisse martyrio affectos, constat omnino. S. Leo ser. 2. de Pentecoste

Plures in Hispania Martyres.

S. Augus.
Pruden

Dexter.

Baroni.

Claduus severissimus Christianorum boſis.

Baro.

*Innumeris
Martyrum
millia.
S. Leo.*

id testatur, loquens de hac persecutione: Cum octava jam in Christianos ebulliret persecutio, & innumeris Martyrum millia ipsius suis victoris probavisset, &c. Tunc Symphoriani contigit Martyrium, Felicis Papæ, & clarissimæ Virginis Restitutæ. Martyres in Gallia complures passi sunt, inter quos *Justus, Jucundus, & quinque socii. Columba Virgo, Sabinianus, Priscus, & innumeris alii*. Similiter in Cappadocia vexatae Ecclesiæ sunt, & Martyrum plurimorum sanguine purpuratae. *Mamas* illustre martyrum consummavit, de quo S. Basili. Ho- ^{s. Basili.} mi. 26. concessionem habet. In Ecclesiæ orientales defauit persecutio, & Martyres effetti complures: in Palæstinam quoque, & Hispaniarum, aliasque Occidui oris Ecclesiæ. Vide Baroniū ad ann. 275. ubi plures Baro. recentef, qui martyrii palmam sunt adepti, deploratque rerum gestarum memoriam perfrisse. Meminit Flavi. Dexter ad ann. 277. ^{Dexter.} Narcissi Martyris, & Episcopi Braccarenis in Hispania. Lege Bivarum in notis ad Dextrum. Et de universa hac persecutione Eusebium lib. 7. c. 24. & in Chronico, & S. Augusti. lib. 18. de civi. Dei cap. 52.

1385 Igitur Aurelianus Christianorum cæde imbuīs quinto principatus anno, servi sui fraude occidit ab amicis. Successerunt deinde alii Imperatores: primo Tacitus, qui obiit exacto sexto imperii mense: Secundo Florianus, cui Probi metus voluntaria morte imperium fraterno brevius fecit. Terziò Probus, qui interfactus est anno circiter sexto. Quartò Canus, qui fulmine iecit. Deflagravit anno imperii secundo. Quintò Numerianus, & Carinus Cari filii, qui brevi interfecti sunt. Per hæc tempora Ecclesiæ floruit Christiana, licet Præsidium ac Judicium sævitia potius quam Principum, non paucos Martyres supplicium passos reperimus. Flavius Dexter ad ann. 285. commen- dat ad hæc tempora Martyres Hispanenses: *Olcadibus Hispanie Alexander, & Antonina Virgo passi celebrantur*. Multi apud Bi- varum existimant, Olcades ad eam partem ^{an. 100.} Carpetanorum extitisse, quæ nunc *Ocaria* ^{commen-} est. Carmonæ, seu carmenæ in carpetania ^{2.} *Justina Virgo, & Martyr fit. Furigii (Ho- diè torri Ios) in Celuberia Hispanie SS. Christi Martyres, Felix, & Regula. Romæ quoque paulus S. Præcellius civis Hipponefis (Hiepes) Hispanus. Barcinone S. Seve- rus ejusdem Urbis Episcopus, & Martyr. Deiobrigæ in Hispania Lopus, & Saturninus Martires.*

C A P. XI.

De Diocletiani, & Maximiani persecutione.

1386 Accessimus ad gravissimam, & quantita haec non fuerat, in Christianos exortam persecutionem, ut appareret ultimos inferni Tyrannorum esse conatus. Et enim Diocletianus, qui antea Diocles vocabatur, post extinctum Numerianum oblatum ab exercitu purpuram accepit, natus in Dalmatia obscurum genere, sed militari fortitudine præstans, superbia, & sævitia nobilis. Collegam sui simillimum adscivit Maximianum cognomento Herculeum.

L 4 In